

Gönczi Éva, a Collegium Budapest programigazgatója

(2002 és 2005 között az Európai Képesítési Keretrendszer előkészítő bizottságának tagja volt)

Educatio: Az Educatio jelen számában számos olyan oktatáspolitikai, ill. szakmai koncepcióról tájékozódhat az olvasó, amelyek célja az európai képesítések átláthatóvá és összehasonlíthatóvá tétele. Az átláthatóságot és átjárhatóságot biztosító eszközök egyike az ún. Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR, angolul EQF), mely az egész életen át tartó tanulás jegyében az alapképzéstől a PhD-tanulmányokig nyolc képzési szinten írja le az elvárható ismeretek, készségek és kompetenciák jellemzőit. Az EKKR tervezetének kidolgozásáért felelős bizottságban, mint delegált szakértő, tevőlegesen is részt vettél, ezért az első kérdésem az lenne, hogy kikből állt ez a szakmai team, és mi volt a feladata?

Gönczi Éva: Ez egy tervezet-előkészítő bizottság volt. Az előkészítésnek volt egy olyan korai szakasza, ahol főként az Európai Bizottsággal korábban együtt dolgozó szakértői gárdából verbuválódtak a szakértők. Ezek közé tartoztam én is. Ez volt az a szakértői csapat, amely 2005 nyarára az első tervezetet elkészítette. Ennek az előkészítő bizottságnak nagyon érdekes volt az összetétele. Arra figyelt az Európai Bizottság, hogy az oktatás és a képzés különböző területei képviselve legyenek, de azért azt tudni kell, hogy az előkészítő szakasz célja igazából egy konzultáció volt, amely még nem járt jogi következményekkel. Ezért nem kellett még vigyázni arra, hogy megfelelő súllyal szerepeljen minden felhasználói kör és az „Oktatás és képzés 2010” munkaprogramot aláíró valamennyi állam. Az előkészítő bizottság inkább egy szakmai közösség volt, akik az EKKR első változatának megfogalmazásán dolgoztak. Ezt az első tervezetet bocsátotta 2005 nyarán konzultációra az Európai Bizottság. Egyébként ennek az előkészítő munkálatnak is voltak előzményei. Mind a felsőoktatás, mind a szakképzés európai irányelvei a Bolognai, illetve a Copenhágai folyamat keretében számos olyan elemet tartalmaznak, amelyekben már megfogalmazódott egy ilyen, az oktatás és képzés egészét átfogó referencia keret lehetősége.

Az Európai Bizottság célja az volt, hogy legyen egy olyan eszköz az európai oktatási és képzési rendszerek összehasonlíthatóságára, amely – mint ahogy ezt magáról állítja – egy nyolc szintből álló, külső referenciakeret, amelyhez képest kell leírnia minden tagállamnak a saját képzési-oktatási rendszerét. Azt láttam a bizottságon belüli munkálatok során, s azon munkálatok során is, amelyek Magyarországon elindultak, hogy nagyon sok még a nyitott kérdés az EKKR-rel kapcsolatban. Európai szinten ezek egy része az új változatban már letisztult, a hazai kapcsolódás nyilván csak ezután vet fel konkrét kérdéseket.

E.: 2005 júliusa és decembere között zajlottak az európai szintű egyeztetések. Mely intézmények vagy szervezetek voltak a résztvevői ennek a nemzetközi konzultációnak, és milyen formában zajlott a szakmai egyeztetés?

G. É.: 2005 nyarán, amikor az első tervezet elkészült, a Bizottság elég világosan körülírta, hogy melyek azok a nemzeti szintű konzultációs folyamatok, amelyeket elvárnak ahhoz, hogy komolyan vegyék az illető tagállam véleményét. Tehát: ajánlásokat tettek a tagállamoknak arra, hogy mely szervezeteket kellene bevonni, de hogy ez milyen formában történjen, és pontosan mely szervezeteket érintsen, az teljes egészében a tagállamok belügyébe tartozott. A Bizottság azt mindenképpen ajánlotta, hogy a lehető legszélesebb körben ismertessék a dokumentumot.

Így Magyarországon tulajdonképpen valamennyi érintett tárcát bevontunk. Létrejött egy koordinációs bizottság. Ennek tagjai gondoskodtak arról, hogy a területükhöz tartozó csaknem minden érintett szervezet véleményét kikérjék. Ezek között nyilvánvalóan ott volt az összes oktatásban és képzésben érintett szervezet, képviselve volt a felsőoktatás, a szakképzés, a közoktatás és felnőttképzés. (Zárójelben jegyezném meg, hogy ez a koordinációs munka akkoriban még egy picit könnyebb volt, tekintettel arra, hogy a felsőoktatás és a szakképzés ugyanahhoz a tárcához tartozott. Nem, mintha ez több tárca esetében lehetetlen lenne, csak az egyeztetések kicsit nehezebbek.) Nagyon fontos volt a konzultáció során, hogy az érintettek, az angolban „stakeholder”-nek nevezett csoportok, vagyis mindazok, akik a felhasználói lesznek ezeknek a képzéseknek, mint pl. a hallgatói szervezetek vagy a munkáltatói szervezetek, nagyobb beleszólást kapjanak abba, hogy akár a szakképzésben, akár a felsőoktatásban a kiadott képzések mit tartalmaznak, mire képzünk, mire használható az adott diploma vagy szakképzés. A felhasználói szervezetek bevonása ezekbe a folyamatokba korábban nem volt jellemző, vagy legalábbis ilyen nagyságrendben még biztos, hogy nem valósult meg. Nagyon érdekes véleményeket kapott az Európai Bizottság és a magyar koordinációs bizottság is. Az egyes nemzeti bizottságok feladata volt, hogy a véleményeket sűrítve megfogalmazzák, majd elküldjék az Európai Bizottság számára.

E.: Melyek voltak azok a kérdések, amelyekben erősen eltért egymástól az egyes országok véleménye?

G. É.: Azt gondolom, hogy itt azért zét kell választanunk egymástól, hogy az európai szintű szakmai bizottságban melyek voltak a fő vitakérdések, s melyek voltak a magyar konzultáció során felmerült problémák. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium honlapján a magyar egyeztetésnek van egy saját honlapja, ahol megtalálható az összegző dokumentum, amelyet elkészítettünk és benyújtottunk az Európai Bizottság felé.

Az európai viták során az egyik legnagyobb kérdés az volt, hogy ahhoz, hogy ez a dokumentum igazán elérje a célját, vagyis hogy a képzési keretrendszer egyszer mint közös referenciakeret működjön Európában, olyan megfogalmazásra van szükség, amivel mindenki egyetért. Azt is mondják, hogy az EKKR csak egy „fordító szerkezet” lenne, „translation device”, de ahhoz, hogy ekként működjön, úgy kellene megfogalmaznia az egyes szintek jellemzőit, az ún. deskriptorokat, hogy azok mindenki számára elfogadhatóak legyenek. Az európai tagállamok oktatási-képzési rendszerei nagyon sokszínűek, ami az országok belügyébe tartozó terület, így olyan megfogalmazást adni az egyes képzési szintekről, amely egyrészt még nem üres, tehát megfelelő jelentéssel és üzenettel bír, szakmailag hiteles, ugyanakkor mindenki számára elfogadható, hát fogalmazzunk úgy, hogy elég nagy kihívás.

E.: Ez volt az én benyomásom is, amikor elolvastam a szintleírásokat. Mivel az EKKR nyolc szintje a képzések egész skálájára kiterjed az alapfokú oktatástól kezdve a felnőtt- és szakoktatáson át a PhD-képzésig, sőt a célok között szerepel az is, hogy a nem formális, ill. informális tanulás eredményeinek beszámításához is megpróbál valamilyen támpontot adni, szinte szükségszerűen csak olyan általános kategóriákat, leírásokat tartalmazhat, amelyek szabadon megtölthetők tartalommal.

G. É.: Ezzel tökéletesen egyetértek, de azt gondolom, hogy ez szándékos. Az eredeti tervezet lényegesen szofisztikáltabb, bonyolultabb volt, részletesebben fogalmazta meg az

egyes szintek kimeneti jellemzőit. Ennél fogva nagyon sok tagállamban ezt a részt érte a legtöbb kritika, mondván, hogy a leírás nem értelmezhető vagy elfogadhatatlan. Ez aztán elindított egy olyan folyamatot, hogy mivel mindenki másképp értelmezte, mindenki hozzá is akart tenni valamit, meg akarta változtatni. Az teljesen nyilvánvaló volt, hogy ez 32 ország között lehetetlen. Azt gondolom, hogy annak, hogy ez a keretrendszer leegyszerűsödött, nagyon sok előnye van. A leegyszerűsítés nagyon sokat enyhített azon a fenyegetésen is, amit a tagállamok éreztek az egész kezdeményezéssel kapcsolatban, hogy ennek valamiféle előíró jellege lesz, elő akarják írni, hogy valaki milyen képesítéseket adjon ki. De erről szó sincs. Ha azt akarom, hogy ez hídként működjön, és minden képesítésnek valamiféle fordító eszköze legyen Európában, akkor az EKRR-nek megfelelően általánosnak és absztraktnak kell lennie. Ez máshogy nem működik. Hogyha közelebbről megvizsgáljuk a különböző szinteket, főként a jellemzésükre alkalmazott kategóriákat, mint a „tudás”, „készségek”, „kompetencia”, valójában mi mindent jelentenek, akkor ezeknek az elemeknek számos, egymástól gyökeresen eltérő értelmezése lehetséges. A „kompetencia” szónak, például, olyan súlyos jelentéstömege van, hogy ezt szinte lehetetlen pontosan definiálni egy ilyen általános leírásnál. És nyilvánvaló, hogy a „kompetencia” már messze nem csak szakmai fogalom, politikai fogalom is. A szintleírások megfogalmazásánál tehát nagyon kellett arra vigyázni, hogy a dokumentum olyan deskriptorokat tartalmazzon, amelyek az oktatás és képzés különböző szintjein a formális, nem formális és informális tanulásnak a képzési rendszerbe való beemelése szempontjából, és az összehasonlíthatóság szempontjából mindenki számára értelmezhető és elfogadható legyenek. A tagállamok túl szofisztikáltak tartották a leírásokat, számos helyen a szakképzés olyan megfogalmazásokat hiányolt, amelyek a szakképzésben bevett fogalmak, és a felsőoktatás is hasonló hiányokat jelzett – bár ez egy külön kérdés, mert erről még ma is vita van, hogy a felsőoktatás számára mennyire elfogadható ez a dokumentum.

S még egy dolog, ha már az informális tanulás szóba került, ami egyébként az egyik legfontosabb kérdés: a dokumentum „szektorokat” emleget. A különböző szektorokban történő oktatás és képzés Magyarországon is nagyon sok vitát váltott ki, nem is értették először, hogy miről van szó. Itt arról van szó, hogy a formális képzési rendszeren kívül számos olyan oktatás és képzés folyik ma már a világban, nemzetközi szinten is, amelyet valamilyen módon be kellene emelni az oktatási-képzési rendszerbe. Teljesen nyilvánvaló az Európai Uniónak az a szándéka, hogy szeretné, ha egy ilyen keretrendszer ezekre is vonatkozna.

E.: Itt csak a képzésekről van szó, vagy az egyéni úton megszerzett bármilyen tudásról?

G. É.: Nem gondolom, hogy önmagában ez a dokumentum meg fogja változtatni az „oktatásról” vagy „képzésről” alkotott eddigi elképzeléseinket, de ez amúgy is folyamatosan változik, ezen fogalmak jelentései folyamatosan tágulnak. Az EKRR ennek a fajta rugalmasságnak is az egyik eszköze kíván lenni. Maga az a gondolat, amely számos egyéb oktatáspolitikai célkitűzésnek is eszköze lehet, hogy a képesítéseket kimeneti jellemzőkkel látja el, ezekhez külső referencia szinteket rendel, elősegítheti ezt a gondolkodásbeli változást, egyfajta paradigma váltást. A kimeneti jellemzők, ez a bizonyos „learning outcomes” az, ami az egész elképzelés gerincét alkotja. Ezt mi fordítottuk többféleképpen, ezért itt van némi zavar. Külön kellene majd beszélni arról, hogy egy egységes terminológiát, a magyar nyelvben elfogadható fogalomrendszert kellene teremteni, mert különben nem fogjuk tudni, hogy miről beszélünk. De visszatérve az eredeti kérdéshez: ezek a bizonyos

„tanulási kimenetek” vagy „tanulási eredmények”, illetve az a tény, hogy a képezéseket ezekben kell megfogalmazni, mindenképpen a produktumra, a teljesítményre helyezi a hangsúlyt. Arra hogy tulajdképpen mindegy, hogy én hogyan jutottam el egy adott képzés megszerzéséhez, a tanulás nagyon sokféle módon, nagyon sokféle kontextusban történhet, a lényeg az, hogy én bizonyos ismeretekkel, készségekkel és kompetenciákkal rendelkezem, amelyekről számot tudok adni. Ezt nagyon erősen hangsúlyozza az Európai Képesítési Keretrendszer az egész életen át tartó tanulás jegyében. Vagyis: a kimeneti leírások mindenféle képzésre és oktatásra érvényesek, tekintet nélkül arra, hogy ez valamilyen formális keretek között, oktatási-képzési intézményben történik, hogy milyen típusú az az intézmény, hogy hol van, ki működteti, és sorolhatnánk, hogy mi minden van ebben a kontextusban. Valamint a munkahelyen történő tanulás is beletartozik. Amikor azt mondjuk, hogy valakinek a tapasztalatait is be kellene számítani, s el kellene ismerni valamiféle bizonyítvánnyal. Élete során mindenki hihetetlen mennyiségű tapasztalatot tud szerezni többféle szakmában is.

E.: A dokumentumban van ugyanakkor arra is utalás, hogy nem csak a munkahelyen, hanem az egyéb, privát jellegű tevékenységek során megszerzett ismereteket is beszámíthatóvá kellene tenni. Képzelnék el pl. azt a helyzetet, hogy valaki informális úton megszerzett ismeretek és kompetenciák beszámítását kéri, mondjuk a gyermekgondozás, gyermeknevelés területén, arra hivatkozva, hogy egy háromgyermekes családnál babsitter volt több éven át napi nyolc órás munkaidőben. Valószínűleg erre sokan azt mondanák, hogy a kérés jogos. Probléma csak akkor merülhet fel, ha el kell döntenünk, hogy ez a tudás vajon többet vagy kevesebbet ér, mintha ugyanaz a személy a saját gyermeke felnevelése során szerzett tapasztalatait szerette volna beszámítani. S mennyiben módosítja az ítéletünket, ha kiderül, hogy az illetőnek nem egy gyermeke volt, hanem három, viszont a nagymama is ugyanabban a házában lakott, aki képzett pedagógus? Az informális úton megszerzett ismeretek elismerésével tehát több probléma is lehet: Az egyéni tanulási utak variációs gazdagsága miatt kérdéses, hogy lehet-e egyáltalán standardizálni az elbírálást. Illetve az is kérdéses, hogy miképpen biztosítható az „átláthatóság” a nélkül, hogy a magánélet intim szférájába is behatolnánk, vagy maximálisan a bizalomra épülne az értékelés.

G. É.: Azt gondolom, hogy nem szabad végletekben gondolkodni. Ez egy nagyon érdekes példa, és nagyon jellemző. Azért mondom, hogy nem szabad végletekben gondolkodni, mert ez egy nagyon lassú folyamat, de nyilvánvaló, hogy melyek az irányok. Azonban mire odáig eljutunk, amiről beszélsz, elég sok év fog eltelni. De a dokumentum bizonyos értelemben választ ad már most néhány kérdésre: Az a tény, hogy tanulási kimenetekben fogalmazódnak meg a képezések, már önmagában válasz a jövőre nézve. Tudom, hogy ez egyelőre nem ilyen egyszerű, hiszen arról van szó, hogy egy olyan intézményrendszert is létre kell hozni, amely validálja ezeket a tudásokat, készségeket, kompetenciákat. A validációs rendszer arra való, hogy elismeri, hogy az adott készségeket, kompetenciákat az érintett személy valóban megszerezte. Tehát, ha le tudom írni (márpedig le tudom írni!), hogy pl. a gyermekgondozásban a különböző szintű képezésekhez milyen tudásra, készségekre, kompetenciákra van szükség, és utána az illető bizonyítani tudja, hogy ezekkel rendelkezik, akkor azt kell mondanom, hogy ebből a szempontból valóban majdnem mindegy, hogy ő ezt a tudást milyen úton szerezte meg. Ennek csak az a feltétele, hogy az elvárt tudást, kompetenciákat az érintett képezések átláthatóan, precízen és szakszerűen, tanulási kimenetekben meg tudják fogalmazni – akkor ez megadja a választ. Tehát: ha az

illető be tudja bizonyítani, hogy a megfelelő ismeretekkel, kompetenciákkal rendelkezik, akkor meg merem kockáztatni, hogy a háromgyermekes anyának a saját gyermeke mellett szerzett tapasztalatai legalább annyira relevánsak, mint ha ezt a tudást valamilyen formális módon szerezte volna meg. Az is nyilvánvaló, hogy ha a három gyermeke ellenére bizonyos ismeretekkel nem rendelkezik, amelyek a képesítés megszerzéséhez szükségesek, akkor ezt meg kell hozzá szereznie.

E.: Úgy tűnik, hogy az általam felvetett probléma valóban még a jövő zenéje. Az EKKR ugyanakkor a minőségbiztosítás szempontjából is referenciakeretként szeretne működni. Hogyan fogja ezt a szerepét betölteni?

G. É.: Minden államnak rendelkeznie kell saját minőségbiztosítási rendszerrel, amely megmutatja, hogy a nemzeti képzési rendszer szintjei az EKKR szintjeihez milyen módon kapcsolódnak. Nagyon jónak tartom, hogy az EKKR egy metakeret, világos leírásokkal. A képesítések ehhez képest nagyon komplex dolgok. Maguknak a képesítéseknek a komplexitását azonban a nemzeti rendszereknek kell leírniuk.

E.: Az EKKR tehát tartalmi kérdésekbe egyáltalán nem akar beavatkozni?

G. É.: Nagyon szerencsétlennek tartanám, ha az EKKR igazából belemenne tartalmi kérdésekbe. Úgy érzem hogy itt egy valódi konszenzus jött létre, ami szakmailag vállalható. Ugyanakkor ebben nem képesítések szerepelnek, a képesítések csak a nemzeti rendszerekben belül értelmezhetők. A minőségbiztosításnak ezért elsősorban a nemzeti rendszerekben belül van jelentősége, európai szinten pedig az általam is említett bizalomnak van nagy szerepe. Fontos, hogy elhiggyem azt, hogy az, amit nemzeti szinten leírtak, valóban igaz, de ehhez egy transzparens folyamaton kell keresztül mennie ennek a „linknek”, összekapcsolásnak. Hogy elhitesse, ha valaki azt állítja, hogy az általa megszerzett képesítés az EKKR-nek ezen vagy azon a szintjén van. Ez csak akkor lehetséges, ha a besorolás egy olyan folyamat keretében történt, amelyet megfelelő minőségbiztosítással támasztottak alá.

E.: Egy másik általános probléma, amelyet a szintleírásokkal kapcsolatban fel szoktak hozni, hogy nem szükségszerű, hogy valaki a megszerzett tudás, készségek és kompetenciák alapján ugyanazon a szinten álljon. Számomra is úgy tűnik, mintha ezekkel az individuális különbségekkel nem számolna a koncepció, miközben alapelvei között kiemeli az egyéni tanulási utak tiszteletben tartását.

G. É.: Ezek nagyon hosszú beszélgetések voltak. De itt is hangsúlyoznám, hogy ez olyan fajta politikai dokumentum, ami konszenzuson alapszik. Az az érdekes ebben, hogy nemzeti szinten is létre kell jönnie egy ilyen konszenzusnak, ami a képesítések besorolását és tartalmi jellemzőit illeti. Természetesen az ugyanarra a szintre besorolható képesítések is nagyon különbözőek. S nem mondhatom, hogy az azonos szintre besorolt két képesítésnél a hármias tagolásból (tudás, készségek, kompetenciák) a két leírásnak egyformán kell tartalmaznia mind a három elemet. Ezek a belső arányok – attól függően, hogy az illető, például, hol szerezte a képesítését – nagyon különbözhetnek. Ennek ellenére meg kell hozni azt a döntést, hogy melyik szintre sorolható be az adott képesítés, s ehhez kell egy nemzeti hatóság, amely a végén azt mondja, hogy: osztottunk-szoroztunk, meghallgattunk mindenkit, és úgy döntöttünk, hogy ezt a képzést ide vagy oda soroljuk. Ehhez a leírásoknak világosnak és átláthatónak kell lenniük, és egy következetes rendszert kell alkotniuk. Tehát minden azon múlik, hogy a tanulási kimeneteket meg tudom-e úgy fo-

galmazni, hogy ez mindenki számára orientáló legyen. Ehhez kell egy törzs szakértői gárda minden országban, akik ebben segítséget tudnak nyújtani.

A felsőoktatásban, például, ez egy hihetetlenül ismeretlen dolog volt. Mindannyian tudjuk, hogy a felsőoktatásban korábban a tanterv, mint olyan, gyakran úgy épült fel, hogy összeült x oktató, és mindenki megmondta, hogy mit akar oktatni. Az fel sem merült senkiben, hogy a dolgot meg is lehet fordítani, és a tetejéről lefelé kellene azon elgondolkozni, hogy pl. egy hároméves x szakos diploma mit fog tartalmazni, hova kell elérkeznie annak, aki ezt az oklevelet megkapja, s a tantervet eszerint kell majd elkészíteni. Ez egy borzasztó nagy paradigmaváltás igazából az egész kontinensen, és én ebben látom az EKKR legnagyobb jelentőségét. Egy olyan paradigmaváltás, amely a kimenetekre, a felhasználóra, és ilyen értelemben a hallgatóra, ill. a diákra helyezi a hangsúlyt. Ez a folyamat remélhetőleg hatással lesz magára a képzésre, a tantervekre, az alkalmazott metodikákra, az étékelési rendszerre.

E.: Apropó, felhasználók. Kanyarodjunk akkor most vissza egy korábbi kérdéshez. Fiatal felnőtt tanítványaim gyakran számolnak be arról, hogy az állásinterjúknál a nyelvtudás formális igazolása nem sokat ér. Ha a beszélgetés során nem tudnak zökkenőmentesen angolra vagy németre váltani, akkor a munkaadót nem befolyásolják a nyelvtudást igazoló dokumentumok a döntéshozásban. Ahogy a nyelvvizsga bizonyítványok sem kötelezik semmire a munkáltatókat (talán az állami szféra kivételével), nyilván nem fogják automatikusan figyelembe venni az Európai Képesítési Keretrendszer vagy az Europass nyújtotta információkat sem. Mivel lehetne a munkáltatókat megnyerni a képesítési keretrendszer ügyének?

G. É.: Amikor Európai Képesítési Keretrendszerrel beszélünk, vagy általában a képesítési keretrendszerekről, akkor valami olyasmiről van szó, amit az oktatási-képzési rendszerek európai szintű összehasonlíthatósága céljából „kölcsonvettek” olyan országoktól, amelyek ilyen típusú keretrendszerrel már hosszú évek óta rendelkeznek (ezek főként az angolszász országok). Ezt azért mondom, mert minden országnak megvolt a saját célrendszere, amikor létrehozott egy ilyen képesítési keretrendszert, amely illeszkedett a különböző nemzeti stratégiákba, s ezek általában az oktatási és képzési rendszerrel szemben megfogalmazott elvárásokra vonatkoztak. Például ilyen célkitűzés volt Skóciában a szakképzés megújítása.

Ezt azért kell különösen kihangsúlyozni, mert a tanulmányi kimenetekben megfogalmazott képesítési jellemzők azt a célt is szolgálják, hogy a munkáltatók elvárásaihoz közelebb hozzák a képzést és az oktatást, hogy a megszerzett képesítés használható legyen. Ez már arra vonatkozik, amit konkrétan kérdeztél, ugyanis ez nemcsak a nyelvtanításban kérdés. Például a munkacsoport is úgy dolgozott európai szinten, s Magyarországon is a kísérleti projekteknek azt tanácsoltuk, hogy a jellemzők kidolgozásánál vonják be a munkáltatókat is. Ha a képzés eredménye messze van a munkáltatói elvárásoktól, akkor eleve nem csináltunk semmit. Nagyon nehéz kérdés persze, hogy ez az „itt és most”-ra vonatkozik-e, vagy van-e valamilyen víziónk arról, hogy milyen munkaerőpiacon, milyen munkáltatói igényeket is mikor szeretnénk kielégíteni. Ez egy nagyon érdekes és nagyon összetett kérdés, ami a képzés és oktatás kapcsán gyakran ma gyakran merül. Én azt gondolom, hogy itt sem szabad leegyszerűsíteni, és végletekben gondolkodni. Az azonban kétségtelen tény, és az európai munkaerőpiac alakulása, ill. az európai munkáltatók elvárásai is ezt tükrözik, hogy jogos az a kívánság, hogy az oktatás és képzés valamivel nagyobb összhangban legyen a munkáltatók és a gazdaság igényeivel, s a Lisszaboni Folyamatnak ez egy nagyon

fontos eleme. Érdeemes megjegyezni, hogy a nyelvoktatáson belül is lezajlott egy hasonló folyamat, amelynek eredménye az Európai Nyelvi Referencia Keret. Tehát mindenhol, így a felsőoktatásban is, megkezdődött egy elmozdulás.

E.: Az nem is volt kérdés, hogy a munkáltatók bevonása, különösen a szakképzés területén, rendkívül fontos. Viszont itt az EKKR egyeztetési folyamatában a munkáltatók viszonylag alacsony érdeklődését látom tükröződni azokban az adatokban, amelyeket a hivatalos dokumentumokban találtam. A tervezetre 120 visszajelzés érkezett összesen 31 európai országból, melyek között csak 8%-ban voltak a munkáltatók képviselve, szemben a nemzeti és regionális hatóságokkal, akik a válaszadók 35%-át tették ki, vagy az oktatási és civil szervezetekkel, akik 23%-ban részesedtek. A szkeptikusok erre azt mondhatnák, hogy a számok igen beszédesek, és figyelmeztetnek arra, hogy szélesebb támogatottság híján a vállalkozás sikere veszélyben forog. Osztod ezt a véleményt?

G. É.: A számok tényleg beszédesek. Ennek a hazai konzultációban is volt némi jele, és tudnék tanulságokat mondani a munkáltatók bevonásáról. Azonban én úgy hiszem, hogy az elején tartunk még egy folyamatnak, és azt gondolom, hogy ez egy tanulási folyamat is egyben. Én nem lennék ebben olyan pesszimista. Nem mondom, hogy a munkáltatók tömegével és lelkesen üdvözölték az Európai Képesítési Keretrendszerrel. Ez visszavezet arra a kérdésre is, hogy miért kell egyszerűnek lennie ennek a rendszernek. A munkáltatót a képzéssel kapcsolatos olyan típusú részletek, hogy a „kompetenciának” milyen szakmai szintű megfogalmazása jelenik meg egy dokumentumban, nem igazán érdeklik. A munkáltató úgy gondolja nagyon sok esetben, hogy ő kész szakembereket szeretne kapni, akik bizonyos feladatok elvégzésére ott és akkor tökéletesen alkalmasak, és felkészültek (ugyanakkor persze nyitottak legyenek, könnyen tanuljanak stb.). Ez nem egy irreális elvárás, de azért a munkáltatóval is meg kell értetni, hogy neki is valamilyen inputot kell adnia ahhoz, hogy ezt megkönnyítsük a számára. Ezért mondom, hogy ez egy tanulási folyamat, és nem mindig könnyű megtalálni a munkáltatói képviselők között is azokat, akik erre az együttműködésre hajlandók. A nagyobb szervezeteknél is látjuk, ez pl. a magyarországi konzultációs folyamatnak is egyik tanulsága volt, hogy nem mindig egyszerű olyan munkatársakat találni, akik oktatási-képzési ügyekben járatosak, akiknek van affinitásuk ezekre, de velük folyamatosan kapcsolatot kell tartani, tájékoztatni kell őket, hogy hogyan alakulnak az oktatás-képzés területén a dolgok. Ez állandó kooperációt, konzultációt, és tanulást igényel. Valószínű, hogy a hazai megvalósítás során, amikor már konkrét képesítések leírásáról és besorolásáról lesz szó, nagyobb lesz az érdeklődés.

E.: Feltűnő volt még, hogy a jelentősebb válaszadói csoportok között egyáltalán nem szerepeltek a munkavállalók és a tanulók. Ennek mi volt az oka? Nem kérdezték meg őket, vagy nem válaszoltak?

G. É.: Én a tanulóknál elsősorban a felsőoktatásról tudok beszélni. A hallgatók bevonása biztos, hogy megtörtént, Magyarországon a HÖÖK, és Európában az ESIB, a felsőoktatási hallgatók európai szervezete véleményezte a tervezetet. Sőt, az utóbbiak véleménye elég markáns volt számos esetben. Mi Magyarországon megkerestünk munkavállalói szervezeteket is (pl. a konzultációban részt vett az Országos Érdekegyeztető Tanács, kormányzat, munkavállalói oldal, munkaadói oldal).

E.: Az Európai Képzési Keretrendszer csak egyike azon referenciakereteknek, amelyek segítségével az európai tagállamok oktatási rendszerei közötti átjárhatóságot biztosítani szeretnék.

Hogy itt csak egy-két ismertebb példát említek, a JQI csoport által elkészített ún. „dublinoi szintleírás”, a Tuning-projekt, a felsőoktatási és szakképzési kreditátviteli rendszer, az oklevélmelléklet rendszere, a KER stb., mind hasonló kezdeményezések. De mintha az EKKR kidolgozói egy keretrendszerek feletti keret megalkotásában gondolkodnának. Erre konkrét utalások vannak a tervezetben, illetve maga a „meta-keretrendszer” elnevezés is ezt fejezi ki. Jól értelmezem a szándékot?

G. É.: Ez az egyik legnehezebb pontja a dolognak. Én ezért örültem annak személy szerint, s azt gondolom, hogy ezzel nem vagyok egyedül, hogy az EKKR tervezet ilyen egyszerű, általános lett, és talán világos lett mindenkinek az az üzenet, hogy ez ebben a formában valóban egy metakeret. Azonban, ha túl sokféle keretrendszer lesz, bonyolult eszközrendszerrel (ilyen eszköz az EUROPASS, a kreditátviteli rendszer – a Tuning projekt inkább a felsőoktatási képzés kimeneteinek európai szintű összehangolását szolgálta egyes diszciplínákban), akkor félok, hogy a szegény állampolgár, akinek majd az EUROPASS bizonyítványában megjelölik, hogy az élete során megszerzett, ki tudja hányféle képesítése milyen keretnek, és hogyan felel meg, egyszerűen el fogja veszíteni a fonalat, nem beszélve azokról a munkáltatókról, akiknek ezt az információt szánták. Minden esetre az Európai Bizottság szerint, és ez nyilvánvaló nemcsak magából a dokumentumból, hanem abból is, hogy ez az európai jogalkotási folyamat jelenlegi szintjére eljutott, ez lesz majd az a metakeret, amelyhez végső soron minden tagállam képesítési rendszerének egyes szintjeit viszonyítani kell. Azonban ez alatt számos szint létezik. Azt látni kell, hogy bármennyire is szeretnénk, hogy legyen egyfajta szintek közötti átjárhatóság, azért az oktatási és képzési rendszerek egymástól eléggé elkülönülő szegmensekből állnak. Az EKKR minden országban, remélhetőleg, elindít egy olyan folyamatot, amely oldja majd ezt az elkülönülést, ami Magyarországon is nagyon jellemző, s hihetetlen, hogy ebben nem tudunk előre mozdulni, még az oktatási stratégiák tekintetében sem. Vagyis, hogy egész rendszerben kellene gondolkodni, és nem a különböző alrendszerekben. Ha az EKKR elindít egy olyan folyamatot, amely a rendszerszemlélet erősödéséhez vezet, azt kell mondanom, hogy a nemzeti képzési rendszerekre gyakorolt hatásai közül ez lehet az egyik legfontosabb.

Ugyanakkor vannak párhuzamosságok is: a felsőoktatásnak is van a Bolognai folyamat kapcsán egy európai szintű keretrendszere. Idén májusban a Londonban megrendezett miniszteri értekezleten azt kérték az aláíró államoktól (ami 45 országot jelent, akik nem mind az EU tagállamai, hanem a Bolognai Nyilatkozatot aláíró 45 állam), hogy a már Bergenben két éve elfogadott, az „Európai Felsőoktatási Térség Keretrendszere” címen jóváhagyott európai szintű felsőoktatási keretrendszerhez képest 2010-re dolgozzanak ki egy nemzeti felsőoktatási képesítési keretrendszert. Ez máris elég nagy zavart, tanácstalanságot vált ki azokban az államokban és felsőoktatási intézményekben, amelyek megkezdték egy ilyen rendszer kidolgozását. Kétségtelen azonban, hogy az EKKR felső szintjeivel, ha azok számos ponton el is térnek a Bolognai folyamatban leírt háromciklusú rendszer jellemzőitől, nem lehetetlen a megfeleltetés.

A szakképzés összehangolásánál más probléma van. Itt az a probléma, hogy a krediteket nem tudtuk egyformán definiálni. Már utaltam arra, hogy a hallgatók rendkívül markáns véleménnyel látták el az EKKR tervezetet, s az volt az egyik legnagyobb kritikájuk, amit egyébként sokan osztanak, hogy bár a kreditek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyes szintek egymásra épüljenek, és hogy átvihető legyen a különböző rendszerek között az adott képesítés, ugyanakkor a kreditek értelmezése a szakképzésben és a felsőok-

tatásban nagyon különböző. Az Európai Kreditátviteli Rendszer (ECTS) ma már széles körben elfogadott a felsőoktatásban, tudjuk, hogy ennek mi az alapja, a számítási módja, a szakképzésben azonban még csak folyamatban van egy teljesen más típusú rendszernek (ECVET) az előkészítése, és nehéz előre látni, hogy ezek egymáshoz hogyan fognak illeszkedni. Tehát, ha a kreditrendszert is az EKKR-hez akarják kapcsolni, oda még hosszú út vezet. Ami azonban már számomra is székszisre ad okot, az a 2009-es határidő, amit én irreálisnak találok, bár ha elolvassuk, hogy mi az, aminek 2009-re meg kell lennie az adott országban, lehet, hogy ez valamilyen módon mégiscsak korlátozza a fantáziánkat. De még így is nehezen tudom elképzelni, hogy mindez 2009-re kivitelezhető. Az kivitelezhető, hogy legyen egy nemzeti centrum, amely ennek a munkának a gazdája lesz, ha eddig nem lett volna. Mint említettem, az angolszász országokban ennek a képesítési keretrendszernek komoly hagyományai vannak, a Qualification Agency pl. egy olyan ügynökség vagy hatóság, amely szakmailag hiteles módon képesítésekkel, azoknak a nemzeti keretrendszerhez történő kapcsolásával, illetve minőségbiztosításával foglalkozik már hosszú évek óta. Ott, ahol ennek nincsenek hagyományai, létre kell hozni egy ilyen központot.

E.: Azért én ezt pontosítanám, hogy miről is szól ez a 2009-es határidő, mert nem biztos, hogy mindenki számára világos. Az ajánlástervezetben az áll, hogy a tagállamoknak nemzeti képesítési rendszereiket 2009-ig kell az EKKR-hez kapcsolniuk. Ez konkrétan mit jelent?

G. É.: Hát nem véletlen, hogy ez ilyen általánosan van megfogalmazva. Ugyanis, ha ez csak annyit jelent, hogy mechanikusan megpróbálok megmondani (ezt a játékot kísérletképpen már mindenkinek el kellett játszania a nemzeti konzultációs folyamatban is), hogy a Magyarországon megszerezhető, mondjuk OKJ-s szakképzések a nyolc szint melyikébe sorolhatók be, akkor sem könnyű a feladat. Ha a nemzeti rendszer szintjeit kell besorolni az EKKR nyolc szintjébe ez elég hosszú folyamat. Ez ugyanis azt jelenti, hogy az adott képesítési rendszernek, például a magyar rendszernek, van x szintje, és ezt az x szintet kell megfeleltetni a képesítési keretrendszer szerinti nyolc szintnek. Nem véletlenül mondom, hogy x, mert egyelőre nem tudjuk megmondani, hogy ilyen megközelítésben pontosan hány szint van, hiszen soha nem csináltuk végig ezt a folyamatot. A felsőoktatással könnyű dolgunk van, mert ott a Bologna megmondta, hogy három képzési szintje van, de ha elkezdünk csak egy kicsit visszamenni, akkor már vannak gondok. Nem jutottunk dűlőre, például, a felsőfokú szakképzés szabályozásában sem, s azt gondolom, hogy ez nagyon nagy zavar ma is. Ha valaki megnézi pl., hogy hány jogszabály vonatkozik a felsőfokú szakképzésre, akkor azt hiszem, ezen érdemes elgondolkodni. A felsőfokú szakképzés vagy rövid ciklusú képzés és a felsőfokú oktatás közötti átmenet egyébként számos országban még tisztázatlan. De innen lefelé haladva, az alacsonyabb képzési szinteken is sok a kérdőjel. Tehát, a válasz röviden: minden országnak meg kell mondania 2009-ig, hogy a saját oktatási-képzési rendszerének a szintjei az EKKR mely szintjeinek felelnek meg. Ugyanakkor nem szabad ilyen rövidtávra gondolkodni. Bár a jelenlegi Európai Bizottsági elképzelés szerint ez nem elvárás, a nemzeti szintek végiggondolása, az egyes képesítések szintek szerinti besorolása csak egy nemzeti képesítési keretrendszerben képzelhető el.

E.: De mindez feltételezi, hogy az oktatási és képzési rendszer egyes szegmenseinek képviselői az alapfokú képzéstől a felnőttoktatásig együttműködve, konszenzusos alapon végzi el ezt a besorolást.

G. É.: Hát, igen. Természetesen én is készíthetek egy papírt, amely a szintilleszkedést leírja, de nekem ezt transzparensten, megfelelő minőségbiztosítási folyamat keretében bizonyítanom is kell, és igazolnom kell, hogy ezzel minden érdekelt egyet ért. Ezt a szisztémát a felsőoktatás területéről vették át, be is vallják, hogy a felsőoktatási ajánlás ebből a szempontból remek példát mutat arra, hogy hogyan kapcsolódjon a nemzeti képesítési rendszer az európai képesítési keretrendszerekhez. Egy nagy különbséggel, s ezért vagyok szkeptikus igazán a 2009-es dátumot illetően: A felsőoktatás azt is előírja, hogy 2010-re nemzeti képesítési keretrendszert kell készíteni, amelynek az egyes szintjeit ugyanilyen kimeneti jellemzők szerint határozzák meg. Mint ez a londoni konferencián kiderült, nagyon sok országban ez a munka még csak éppen, hogy elkezdődött, pedig a felsőoktatásban csak a három ciklusról van szó. Azt, hogy 2009-re nagyjából ezt a besorolást minden ország megtegye az egész képzési rendszerre, én nem tartom reális célkitűzésnek. Nem baj viszont, ha ez elkezdődik. Ehhez legalábbis el kell szánnia magát az illető országnak, hogy a saját oktatási-képzési rendszerére kidolgozzon egy képesítési keretrendszert. Látni kell azonban, hogy pl. Skócia vagy Írország is csak hosszú évek alatt tudta ezt megvalósítani. Ez a folyamat Magyarországon is elkezdődött, remélhetőleg az Új Magyarország Fejlesztési Terv programjainak támogatásával.

E.: Magyarországon ki végzi ennek a munkának a koordinációját?

G. É.: Az Oktatási és Kulturális Minisztérium nemzetközi területe koordinálja ezt a munkát és alakult egy tárcaközi bizottság, amelyben a foglalkoztatásnak és a szakképzésnek, természetesen, nagyon jelentős szerepe van. A munkába bevonták a felhasználók képviselőit is. Tehát egy ígéretes folyamat kezdődött el. Az európai döntéshozatal azonban még nem zárult le. Az Európai Bizottság 2007 végére ígéri az Európai Parlament döntését.

E.: Köszönöm a beszélgetést!

(Az interjúkat Biró Zsuzsanna Hanna készítette)